Η οδός Βενιζέλου την περίοδο 1957-58 στη μεταπολεμική Θεσσαλονίκη

Το ερευνητικό πρόγραμμα **«Μεταπολεμικός μετασχηματισμός της Θεσσαλονίκης και η τύχη των εβραϊκών περιουσιών»** είναι ενταγμένο στα πλαίσια της 1ης Προκήρυξης Ερευνητικών Έργων ΕΛΙΔΕΚ για την Ενίσχυση Μεταδιδακτόρων Ερευνητών/Τριών. Ξεκίνησε να υλοποιείται τον Νοέμβριο του 2018 με Επιστημονικό Υπεύθυνο τον Δρ. Λεόν Σαλτιέλ. Από τον Νοέμβριο του 2019 Επιστημονικός Υπεύθυνος του έργου έχει αναλάβει ο Δρ. Ανδρέας Μπουρούτης.

Το πρόγραμμα έχει ως στόχο να εξετάσει την τύχη των εβραϊκών περιουσιών στην μεταπολεμική Θεσσαλονίκη. Όπως είναι γνωστό η Θεσσαλονίκη πριν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο διέθετε μία ακμάζουσα εβραϊκή κοινότητα αποτελούμενη από περίπου 50.000 ανθρώπους. Το 1941 η Ελλάδα βρέθηκε υπό τριπλή κατοχή (Γερμανία, Ιταλία, Βουλγαρία) και η Θεσσαλονίκη υπό γερμανική. Τον Φεβρουάριο του 1943 ξεκίνησε ο διωγμός των Εβραίων με μια σειρά αντιεβραϊκών διαταγών (κίτρινο άστρο, απαγόρευση κυκλοφορίας, διαμονή σε συγκεκριμένες περιοχές – γκέτο) και τον Μάρτιο ξεκίνησε ο εκτοπισμός στο στρατόπεδο θανάτου Άουσβιτς – Μπίρκεναου. Με συνολικά 19 αποστολές εκτοπίστηκαν συνολικά 46.061 Εβραίοι· λιγότεροι από 2.000 επέστρεψαν ζωντανοί.

Τον Μάρτιο του 1943 όλες οι εβραϊκές περιουσίες πέρασαν στην δικαιοδοσία μιας νέας υπηρεσίας που δημιουργήθηκε από το ελληνικό δωσιλογικό καθεστώς κατ’ εντολή των Γερμανών, της ΥΔΙΠ (Υπηρεσία Διαχειρίσεως Ισραηλιτικών Περιουσιών). Η υπηρεσία είχε την ευθύνη να διαθέσει όλες τις εβραϊκές περιουσίες σε νέους διαχειριστές που ονομάστηκαν μεσεγγυούχοι.

Η νέα υπηρεσία ανέλαβε να ορίζει συνεργεία εκτιμητών – πραγματογνωμόνων, συνήθως από δύο ή τρία άτομα, των ακινήτων προς μεσεγγύηση με συγκεκριμένη διαδικασία, η οποία περιελάμβανε επιτόπια καταγραφή των εμπορευμάτων και των παγίων της κάθε επιχείρησης, εκτίμηση της αξίας τους, προπολεμική και κατοχική - πληθωριστική, σφράγιση του καταστήματος – επιχείρησης και παράδοσης των κλειδιών στην υπηρεσία. Ο προγραμματισμός προέβλεπε την παράδοση των κλειδιών μαζί με τα απαραίτητα πρωτόκολλα και μια νέα απογραφή στους νέους διαχειριστές που θα κατέβαλλαν ενοίκιο.

Με την επίφαση της νομιμότητας της ΥΔΙΠ έγινε μια συστηματική προσπάθεια ιδιοποίησης των εβραϊκών κινητών περιουσιών. Σε μεγάλο βαθμό τα ακίνητα δόθηκαν σε συνεργάτες των Γερμανών και του δωσιλογικού καθεστώτος, ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό δόθηκε σε πρόσφυγες από τις βουλγαροκρατούμενες περιοχές ή σε ανθρώπους που βρίσκονταν σε πραγματική ανάγκη. Οι κινητές αξίες των Εβραίων (εμπορεύματα των καταστημάτων – επιχειρήσεων, έπιπλα από οικίες) λεηλατήθηκαν αποφέροντας τεράστια ποσά στους ίδιους τους Γερμανούς, όπως ο στρατιωτικός σύμβουλος της Στρατιωτικής Διοίκησης Θεσσαλονίκης – Αιγαίου Μαξιμίλιαν Μέρτεν και σε συνεργάτες τους, Έλληνες και μη.

Μετά τη απελευθέρωση και την λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου άρχισε να γίνεται φανερό το μέγεθος της διαρπαγής.

Η αποδεκατισμένη εβραϊκή κοινότητα προσπάθησε να ανασυνταχθεί και να υποστηρίξει όσους επέστρεφαν από τα στρατόπεδα θανάτου ή όσους εμφανίζονταν από τα μέρη που είχαν κρυφτεί. Στις περισσότερες, αν όχι σε όλες τις περιπτώσεις, έβρισκαν τα σπίτια τους κατειλημμένα. Η διαδικασία της ανασυγκρότησης της εβραϊκής κοινότητας στη Θεσσαλονίκη ήταν μια μακρά και επίπονη διαδικασία.

Μόλις το 1949, μετά από 4 χρόνια συστηματικών προσπαθειών, δημιουργήθηκε ο ΟΠΑΙΕ, ο Οργανισμός Περιθάλψεως και Αποκαταστάσεως Ισραηλιτών Ελλάδος. Ο νέος οργανισμός ανέλαβε το δύσκολο έργο να βρει και να διαπιστώσει την τύχη των εβραϊκών ακινήτων ιδιοκτησιών που είχαν γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης.

Το ερευνητικό πρόγραμμα

Το ερευνητικό πρόγραμμα «Μεταπολεμικός μετασχηματισμός της Θεσσαλονίκης και η τύχη των εβραϊκών περιουσιών» εκπονείται υπό την αιγίδα και χρηματοδότηση του Ελληνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ) και της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ). Φορέας υποδοχής του προγράμματος είναι η έδρα Εβραϊκών Σπουδών και η κοσμητεία της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Φορέας διαχείρισης και ελέγχου του προγράμματος είναι η Επιτροπή Ερευνών (ΕΛΚΕ), ΑΠΘ.

Phoca PDF

Παρά το γεγονός ότι έχουν περάσει 75 χρόνια από την επίσημη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου δεν έχει εξακριβωθεί σε μεγάλο βαθμό το τι απέγιναν τελικά οι εβραϊκές περιουσίες στη Θεσσαλονίκη. Το υπό εξέλιξη ερευνητικό πρόγραμμα έχει ως στόχο μέσα από την μελέτη του αρχείου του ΟΠΑΙΕ, αρχείων δημοσίων υπηρεσιών (Υποθηκοφυλακείο), αρχειακών συλλογών (Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης), και τη συγκέντρωση μαρτυριών, να διαπιστώσει τι ακριβώς συνέβη με τις εβραϊκές ιδιοκτησίες και τις εβραϊκές κινητές αξίες.

Με πυρήνα τις οδούς Βενιζέλου (Βασιλέως Κωνσταντίνου) και Μιαούλη, στο κέντρο και ανατολικά του κέντρου αντίστοιχα, το ερευνητικό πρόγραμμα θα παρουσιάσει τις αλλαγές στον εμπορικό και οικιστικό χάρτη της Θεσσαλονίκης από την περίοδο της Απελευθέρωσης και του Μεσοπολέμου, μέχρι την μεταπολεμική περίοδο.

Η παρουσία εβραίων επαγγελματιών στην οδό Βενιζέλου, Βασιλέως Κωνσταντίνου την προπολεμική περίοδο, ήταν δυναμική και συνεχής. Η Βενιζέλου εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να είναι ένας από τους πλέον εμπορικούς δρόμους της πόλης.

Η οδός Μιαούλη, στην παλαιά περιοχή που ονομαζόταν Καλαμαριά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, συνιστούσε μαζί με την γειτονική οδό Μισραχί, σημερινή Φλέμινγκ, έναν πυρήνα ισχυρής εβραϊκής παρουσίας που συνοικούσε με τους χριστιανούς. Κοινό σημείο αναφοράς, τα μεγάλα εβραϊκά ιδρύματα της γειτονιάς, όπως το Νοσοκομείο Χιρς, το σημερινό Ιπποκράτειο νοσοκομείο.

Μετά τον πόλεμο η οικιστική ανάπτυξη και αντιπαροχή άλλαξε εντελώς την εικόνα του δρόμου ενώ η εβραϊκή παρουσία είναι πλέον ελάχιστη.

Τα αποτελέσματα του προγράμματος θα παρουσιαστούν σε ανοιχτές εκδηλώσεις, τόσο εντός της πανεπιστημιακής κοινότητας, όσο και στο ευρύτερο κοινό, σε συνεργασία με φορείς, όπως ο Δήμος Θεσσαλονίκης και η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης. Ένας συλλογικός τόμος και η παρούσα ιστοσελίδα θα υποστηρίξουν την διάχυση των αποτελεσμάτων του προγράμματος που θα συμπληρωθεί με την παρουσίαση σε πανεπιστημιακά ιδρύματα και ινστιτούτα του εξωτερικού.

ΠΗΓΗ: ιστοσελίδα thessaloniki-jewishassets.gr

*Τα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος «Μεταπολεμικός μετασχηματισμός της Θεσσαλονίκης και η τύχη των εβραϊκών περιουσιών» παρουσιάστηκαν την Τετάρτη (9.12) από το ΑΠΘ. Όπως παραδέχτηκαν οι ερευνητές παρά το γεγονός ότι έχουν περάσει 75 χρόνια από την επίσημη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου δεν έχει εξακριβωθεί σε μεγάλο βαθμό το τι απέγιναν τελικά οι εβραϊκές περιουσίες στη Θεσσαλονίκη. (Στοιχεία από δημοσίευμα της εφημερίδας ΕΘΝΟΣ, 10.12.2020)

Phoca PDF